

Važnost obveza o samoarhiviranju radova za uspješnost digitalnih repositorija

Bojan Macan, Institut Ruđer Bošković, Knjižnica, e-mail:
bmacan@irb.hr

Kako osigurati kontinuirano punjenje digitalnih repozitorija novim sadržajima?

- ▶ kombinacija više aktivnosti:
  - ▶ promocija otvorenog pristupa i digitalnog repozitorija
  - ▶ razvoj funkcionalnosti koje omogućavaju lakše pohranjivanje novih zapisa
  - ▶ razvoj funkcionalnosti koje povećavaju korištenje digitalnog repozitorija
  - ▶ poticanje znanstvenika na unos novih zapisa dodatnom promocijom onih znanstvenika koji su u tome najaktivniji
  - ▶ mehanizam nagrada
  - ▶ **propisivanje obveze samoarhiviranja radova u digitalni repozitorij**

Politike/obveze omogućavanja otvorenog pristupa

- ▶ politika otvorenog pristupa (*engl. OA policy*) (neobvezujuća)
: obveza otvorenog pristupa (*OA mandate*) (obvezujuća)
- ▶ na razini institucija/financijera znanstvenih projekata
- ▶ način postizanja otvorenog pristupa ('zeleni' ili 'zlatni' put)
- ▶ kamo pohraniti radove (institucijski, predmetni digitalni repozitoriji...)
- ▶ koje vrste radova
- ▶ embargo period
- ▶ mogućnost izuzeća

Vrste politika samoarhiviranja u otvorenom pristupu

- ▶ 4 skupine politika samoarhiviranja radova u otvorenom pristupu s obzirom na intonaciju kojom su one pisane:
  - ▶ **politike koje preporučuju ili podržavaju samoarhiviranje** (engl. *Request or encouragement policies*)
  - ▶ **obveze s 'rupama'** (engl. *Loophole mandates*) koje zahtijevaju 'zeleni' OA, osim ako izdavači to ne dopuštaju
  - ▶ **obveze koje traže pohranjivanje radova u repozitorije u trenutku kada su prihvaćeni za objavljivanje, ali ne trebaju odmah biti u otvorenom pristupu** (engl. *Deposit mandates*)
    - ▶ takve obveze traže pohranjivanje radova u repozitorije i u slučaju kada izdavači ne dopuštaju otvoreni pristup radovima odmah ili uopće, te u tom slučaju repozitoriji drže takve zapise u zatvorenom pristupu do isteka embarga, ili čak i trajno.
  - ▶ **obveze koje traže pohranjivanje radova u repozitorije u trenutku kada su prihvaćeni za objavljivanje. No, donositelj te obveze je osigurao autorima da doista i smiju pohraniti radove u repozitorij i omogućiti im otvoreni pristup** (engl. *Rights-retention mandates*)

(Peter Suber, 2012.)

Ispitivanje stavova znanstvenika prema samoarhiviranju

- ▶ (81%) znanstvenika je voljno poštovati obvezu samoarhiviranja radova u otvoreno dostupne repozitorije koju bi propisala njihova ustanova ili financijer njihovih istraživanja,
- ▶ 13% bi to napravilo nevoljko
- ▶ 5% bi odbilo suradnju

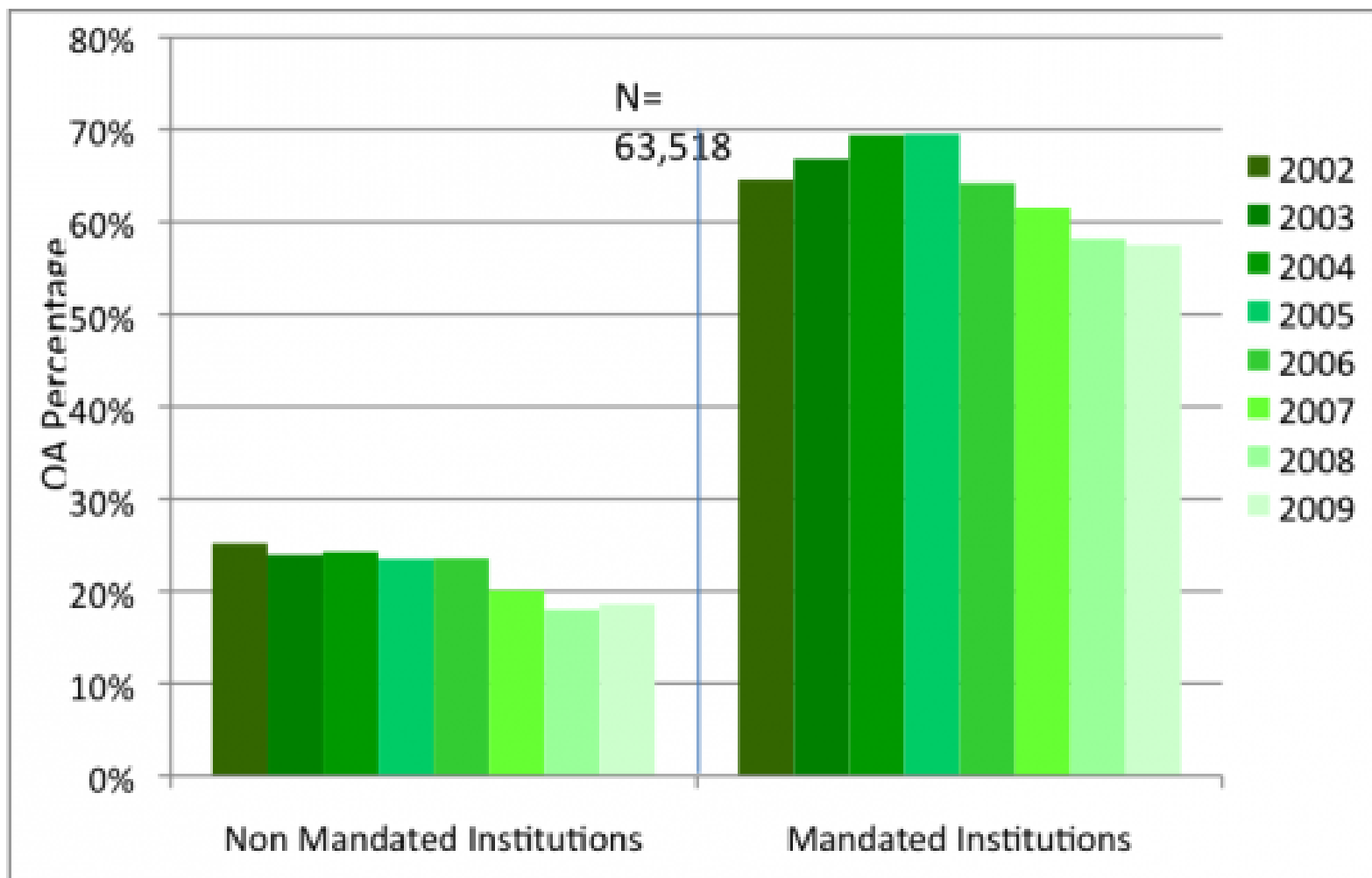
(Swan and Sheridan, 2005.)

Utjecaj obveza o samoarhiviranju

- ▶ pozitivno djelovanje, no ne nužno i garancija uspjeha (Xia et al., 2012.)
- ▶ potreba promocije repozitorija i pozitivnih efekata otvorenog pristupa
- ▶ mehanizam kontrole i sankcija
- ▶ mehanizam nagrađivanja
  - ▶ (ne)mogućnost napredovanja u znanstvenim zvanjima / izbor na radna mjesta, nemogućnost dobivanja financiranja za projekt, nemogućnost zapošljavanja novih ljudi na projektu

Utjecaj obveza o samoarhiviranju na pohranjivanje radova u digitalne repozitorije

Preuzeto s: URL: <http://openaccess.eprints.org/index.php/?archives/865-guid.html>

Stanje u Hrvatskoj

- ▶ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (NN 94/2013)
  - ▶ *„Završne radove studija sveučilišta i fakulteti dužni su trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Veleučilišta i visoke škole dužne su završene radove studija kopirati u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice.”*
- ▶ Odluka o obvezi pohrane znanstvenih, stručnih i popularnih radova u Repozitorij Instituta Ruđer Bošković – FULIR
  - ▶ prva hrvatska obveza pohranjivanja radova u institucijski digitalni repozitorij

IRB - Odluka o obvezi pohrane znanstvenih, stručnih...

- ▶ obavezno pohranjivanje digitalne kopije radova u FULIR
- ▶ osiguravanje otvorenog pristupa je obavezno kada god to izdavači dopuštaju
- ▶ pohranjivanje raznih vrsta znanstvenih, stručnih i popularnih radova:
  - ▶ radovi objavljeni u časopisima i zbornicima radova sa skupova
  - ▶ poglavlja u knjigama
  - ▶ monografije i druge vrste knjiga
  - ▶ ocjenski radovi
  - ▶ prezentacije i poster s izlaganja na konferencijama
  - ▶ prezentacije i popratni materijali s predavanja održanih na Institutu i drugim ustanovama
  - ▶ materijali za učenje i poučavanje
  - ▶ tehnička i druga izvješća
- ▶ pohranjivanje u FULIR najkasnije u trenutku prihvaćanja za objavljivanje, odnosno prezentiranja/obrane rada
- ▶ mogućnost izuzeća

Literatura

- ▶ Ferreira, M., Baptista, A.A., Rodrigues, E., Saraiva, R., 2008. Carrots and sticks: some ideas on how to create a successful institutional repository. D-Lib Magazine. 14. DOI: 10.1045/january2008-ferreira
- ▶ Suber, P., 2012. Open Access, MIT Press essential knowledge series. The MIT Press, Cambridge, MA; London
- ▶ Swan, A., Sheridan, B., 2005. Open Access self archiving: an author study. URL: http://www.jisc.ac.uk/uploaded_documents/Open%20Access%20Self%20Archiving-an%20author%20study.pdf
- ▶ Xia, J., Gilchrist, S.B., Smith, N.X.P., Kingery, J.A., Radecki, J.R., Wilhelm, M.L., Harrison, K.C., Ashby, M.L., Mahn, A.J., 2012. A Review of open access self-archiving mandate policies. portal: Libraries and the Academy. 12, 85–102. DOI: 10.1353/pla.2012.0000

<http://en.hdyo.org/you/questions>

